

Juryrapport

VSCD CABARETPRIJZEN
SEIZOEN 2004-2005

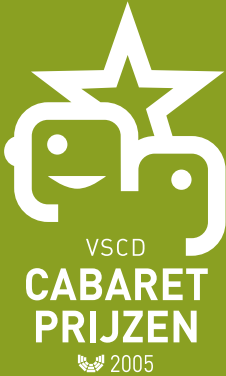
VSCD

BE

MAANDAG 31 OKTOBER 2005
STUDIO DE PLANTAGE - AMSTERDAM

Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties

VSCD

CABARET PRIJZEN

2005

Colofon

Dit is een uitgave van:

VSCD / Bureau Promotie Podiumkunsten

Johannes Vermeerstraat 55

1071 DM Amsterdam

tel 020 – 66 47 211

e-mail info@vscd.nl

www.vscd.nl

ontwerp

WAT ontwerpers, Utrecht

drukwerk

Donmail, culturele publicaties

fotografie

Bianca Krijgsman, Menno Leutscher,

William Rutten e.a.

eindredactie

Elianne van Diepen (Bureau Promotie
Podiumkunsten)

Alex Rutten (VSCD)

Inleiding: stand van zaken in het cabaret seizoen 2004-2005

De jury van de VSCD-cabaretprijzen is van mening dat theaterseizoen 2004-2005 voor het cabaret een rijk jaar was met een groot en veelzijdig aanbod.

De moord op Theo van Gogh inspireerde de altijd politiek geëngageerde *André Manuel*, en was een onontkoombaar vertrekpunt voor de voorstelling van *Eric van Sauers*. Theo Maassen, die in kleine zalen een nieuw theaterprogramma uitprobeerde, besteedde veel aandacht aan zijn persoonlijke visie op maatschappelijke vraagstukken. Dat geldt ook voor Jan Jaap van der Wal, in de ogen van de jury een groot cabarettalent.

De voorstellingen van *Van Muiswinkel & Van Vleuten*, Droog Brood, Van Houts & De Ket, en een nieuwkomer als cabaretduo Dames Voor Na Vieren, hebben het menselijk tekort als uitgangspunt. In deze programma's is er veel aandacht voor de vorm. Dat laatste geldt ook voor het zeer beeldende cabaret van het Vlaamse duo *Kommil Foo*.

Kees Torn zoekt het in het taalkunstige en een nieuwkomer als Katinka Polderman (winnares Leids Cabaretfestival 2005) treedt in zijn voetspoor met literaire liedteksten van hoog niveau.

De jury heeft de indruk dat er meer belangstelling is voor cabaret met serieuze aandacht voor vorm en inhoud. Zowel van de zijde van het publiek als van de makers. Er is minder aandacht voor het pretentieloze cabaret dat vooral onder invloed van de televisie een aantal seizoenen leek te domineren. Die ontwikkeling juicht de jury toe, want cabaret is een theatervorm die intelligentie en vakmanschap vereist. Helaas constateren we tegelijkertijd dat cabaretiers zoals Jaap Mulder en Bert Klunder, die zich altijd al sterk maakten voor dit 'betere cabaret', het steeds moeilijker krijgen.

Dit door al dan niet gedwongen keuzes van theaterprogrammeurs die op veilig spelen. Zij programmeren naar de markt omwille van de omzet. Sommige theaters hebben zelfs de verplichting louter winstgevendende voorstellingen te boeken. Dat is een bijzonder zorgelijke ontwikkeling, omdat kwalitatief mindere voorstellingen het daardoor winnen van risicovollere programma's van hoog niveau. De jury is van mening dat schouwburgdirecties en -programmeurs hun artistieke verantwoordelijkheid moeten nemen door ruimte te bieden aan experimenteel, innovatief en onderscheidend cabaret.

Wat de jury zorgen baart, is het feit dat de theaterkunstvorm cabaret vaak niet op zijn juiste waarde wordt geschat. Leek cabaret de laatste jaren te devalueren tot "een avondje lekker lachen", op dit moment worden zangers als Stef Bos, Liesbeth List, Alex Roeka, Maarten van Roozendaal en Wende Sniijders tot het Nederlandse cabaret gerekend. Dat gebeurt zelfs in serieus te nemen kranten en tijdschriften. En in seizoenbrochures gebeurt het vaak bewust. Cabaret is populair en theatermakers, impresario's, schouwburgdirecteuren en -programmeurs weten dat ze verkoopcijfers kunnen beïnvloeden door het etiket 'Cabaret' te plakken op andere theatervormen. Dat is kwalijk en onverstandig. Anders is het met journalisten en theaterbezoekers. Zij zijn door de veelzijdigheid van de Nederlandse kleinkunst het zicht volledig kwijtgeraakt. Zij verwarren het totale kleinkunstaanbod met één onderdeel daarvan: het cabaret.

De jury is van mening dat 'Cabaret' zich nog steeds goed laat definiëren aan de hand van criteria die het genre al ruim honderd jaar karakteriseren: persoonlijk en/of maatschappelijk engagement, integriteit, intelligentie, taalkunsthoud, interactie met publiek, kunstzinnigheid en vernuftig gebruik van stijfiguren als ironie en overdrijving. Deze vereisten borgen de kwaliteit van het cabaret. Natuurlijk juicht de jury het toe dat het genre populair is en daardoor het theaterbezoek stimuleert, zeker op jonge leeftijd. Maar de podiumkunstenaar heeft de primaire taak goede kwaliteit te leveren.

Enkele recensenten noemen het 'ongeloofwaardig' dat chanssonnière Wende Sniijders niet in aanmerking komt voor een VSCD-cabaretprijs. De jury geeft hierbij de aanbeveling andere manieren te vinden om die theatergenres te promoten, bijvoorbeeld aparte prijzen voor het totale aanbod kleinkunst of theateramusement. Natuurlijk kunnen de huidige criteria voor de cabaretprijzen ook verbreed worden. Behalve prijzen voor het specifieke genre cabaret zouden chansonprogramma's als van Wende Sniijders en Maarten van Roozendaal ervoor in aanmerking komen. En mengvormen van cabaret met circus (Ashton Brothers), literatuur (Jules Deelder), wereldmuziek (De Wereldband), popmuziek (Jan Rot & Marjolein Meijers), stand up comedy (Comedytrain) en toneel (De Ploeg) zouden voortaan kunnen meedingen. Maar de jury zou het betreuren als er geen speciaal accent meer ligt op die zo bijzondere theaterkunstvorm cabaret. Want de VSCD-cabaretprijzen zijn juist in het leven geroepen om het kwaliteitsaanbod binnen dit genre te ondersteunen en te stimuleren.

Tot slot nog iets over de vijf genomineerde programma's. De jury nomineerde Kommil Foo, André Manuel en Van Muiswinkel & Van Vleuten voor de meest indrukwekkende voorstelling van het seizoen. Ze was eensgezind van mening dat deze cabaretvoorstellingen het afgelopen seizoen de meeste indruk maakten. Dat geldt ook voor twee voorstellingen waarin de cabaretier een belangrijke stap in zijn theatercarrière zet: de programma's van Eric van Sauers en Kees Torn. Dat deze vijf voorstellingen samen representatief zijn voor de genres waarin het rijke cabaret te zien is, is een toevallige, maar aangename bijkomstigheid.

Nominaties Neerlands Hoop

Bestemd voor een cabaretier met een opvallend programma en/of een opvallende ontwikkeling

Kees Torn: Doe mee en win

Beste programma van Kees Torn tot nu toe. Literair-muzikaal hoogstaand als altijd, maar geëngageerder (over collega's), scherper (over CKV'ers) en geraffineerder (over zijn impresariaat) dan ooit.

Kees Torn vertegenwoordigt het klassieke cabaret en daar is hij trots op. Cabarethistoricus Wim Ibo omschreef het genre als 'literair-muzikaal theater voor een intelligent publiek'. Kees Torn laakt het feit dat veel professionele beoefenaars en liefhebbers van het hedendaagse cabaret die definitie niet meer kennen of niet meer onderschrijven.

Cabaret is voor veel bespelers tot een kunstje verworden in plaats van wat het genre beoogt te zijn: een serieuze kunstvorm, gemaakt door Kunstenaars (met hoofdletter) in plaats van kunstjesmakers (die geen hoofdletter verdienen).

In zijn zesde programma maakt Kees Torn deze kwestie dan ook bespreekbaar, zowel vormelijk (door bij aanvang een moment aandacht voor het showelement te veinzen) als inhoudelijk (door een lied te zingen waarin de namen van veel van zijn collega's de revue passeren). Met de taalvirtuoze liederen, gedichten en conferences van *Doe mee en win* toont Torn aan dat hij het ambacht zelf per programma beter gaat verstaan. Dat blijkt onder meer uit geraffineerde teksten over tal van moderne kwesties die hij verafschuwt. Niet alleen ten aanzien van de genoemde cabaretopvatting, maar bijvoorbeeld ook met betrekking tot het stimuleren van theaterbezoek door scholieren, het ontmoedigen van speelplezier voor whiskydrinkende en sigaarrokende artiesten en het bekritisieren van dichter-zangers met een romantische inslag. Tot de laatste twee categorieën behoort hij natuurlijk zelf.

Kees Torn liet deze voorstelling opnieuw regisseren door collega-cabaretier Onno Innemee. Samen zijn zij erin geslaagd een programma te maken dat het allerbeste in Kees Torn bovenhaalt: zijn enorme vakmanschap als schrijver en zijn humoristische en ontwapenende kracht als performer.

Eric van Sauers: **Eric van Sauers liegt**

Hij vond dat hij niet heen kon om gebeurtenissen die hem persoonlijk raakten. Daardoor kwam deze keer niet het persoonlijk engagement (zoals over de liefde), maar het maatschappelijk engagement (zoals over verdraagzaamheid) centraal te staan. Dit in een fascinerend vervreemdende vorm, waardoor je je als toeschouwer soms nauwelijks raad weet met die lieve man die de vreselijkste dingen zegt en van wie je weet dat hij liegt.

Eric van Sauers behoort tot de beste acteurs binnen het Nederlandse cabaret. Samen met Koos Terpstra (artistiek leider NNT) maakt hij voorstellingen waarin zijn talent als speler-verteller en zijn ervaring als stand up comedian (bij Comedytrain) en cabaretier steeds beter samenkomen. *Eric van Sauers liegt* is zijn vierde theatersolo. Net als in de vorige drie plaatst hij zichzelf in het middelpunt om ons aan de hand van uitvergroete persoonlijke verhalen een spiegel voor te houden ten aanzien van het menselijk getob in bijvoorbeeld de liefde. Maar deze keer beperkt hij zich niet tot onze gedragingen, maar ook aan wat daaraan ten grondslag ligt. En zo bouwt hij op bijzonder geraffineerde wijze - aan de hand van een verhaal over zijn 'oude ik' (die niet beter wist) en zijn 'nieuwe ik' (die wel beter wil, maar uiteindelijk niet beter kan) - aan een voorstelling waarin hij de actualiteit niet

schuwt. Recente gebeurtenissen staan centraal, zoals met betrekking tot het verzichte politieke klimaat, de toename van geweld, het gebrek aan tolerantie en de kretologie over waarden en normen. En natuurlijk refereert hij aan... de moord op Theo van Gogh.

De moord op deze persoonlijke vriend verplichtte hem ertoe het te hebben over de wereld en de diepte in te gaan. Omdat hij beseftte dat hij de taak heeft iets te doen nu het nodig is, want: 'De putten zijn opgezet en er komt een vreselijke stank uit.' Qua stijl bedient hij zich van dezelfde middelen als voorheen: sterke grappen, verrassende wendingen, relativerende kwinkslagen, cynisme en opnieuw heel veel zelfspot. Maar inhoudelijk is er sprake van een belangrijke ontwikkeling. Niet alleen kiest hij voor meer diepgang, maar ook gaat hij zeer gewiekt een spel aan met het geweten van zijn publiek.

Eric van Sauers liegt heet zijn voorstelling en aan het begin vertelt hij de zaal dat hij dat twee keer gaat doen. Maar aan het einde van zijn voorstelling gaat hij bewust de fout in, geeft zijn 'oude ik' de overhand en die slaagt erin een deel van zijn publiek te laten klappen om de grootste vooroordelen. Met als gevolg: een tweedeling tussen nadenkers en meelopers. Tot beide groeperingen zich dat realiseren. De ongemakkelijke stilte die dan even valt, heeft het Nederlandse cabaret de laatste jaren te vaak ontbeerd.

De jury kent de Neerlands Hoop toe aan:

Eric van Sauers

Nominaties Poelifinario

Voor het meest indrukwekkende cabaretprogramma van het seizoen

André Manuel: Lazarus

Vlijmscherp cabaret zoals helemaal niemand dat nog maakt. Manuel slaat zijn vlijmscherpe bijl in recente gebeurtenissen als de moord op Theo van Gogh en hakt zich zijn weg door maatschappelijke ontwikkelingen als fundamentalisme en religie.

Als André Manuel naar het middel humor grijpt, is dat de humor met de vorm van 'een tumor met een toetertje'. Ook in zijn negende cabaret-solo valt er weer

genoeg te lachen, maar

nauwelijks vrijblijvend. Manuels humor is opnieuw inktzwart en staalhard. *Lazarus* is de titel en in zijn liederen en conferences trekt Manuel tal van bijbelse, historische en hedendaagse parallellen. Van Jezus Christus, Balthasar Gerards, Adolf Hitler en Volkert van der G. tot Theo van Gogh. Van de indiaan, de neger en de jood tot de nieuwe zondebok: de moslim.

'Theater is een illusie', zegt Manuel in zijn show en daarmee reageert hij op de discussie of we in dit tolerante land alles maar moeten kunnen en willen zeggen. Wie de loopbaan volgde van deze anarchistische cabaretier annex popzanger, weet echter dat hij niet shockeert en provoceert als doel op zichzelf, maar om zijn persoonlijke mening over (lees: afkeer van) actuele maatschappelijke gebeurtenissen uit te dragen.

Twee jaar geleden won André Manuel met zijn achtste cabaretsolo de VSCD Cabaretprijs voor het meest opmerkelijke programma van theaterseizoen 2002-2003. Dat hij met de opvolger ervan direct alweer genomineerd wordt voor de VSCD Cabaretprijs voor de beste theatervoorstelling van theaterseizoen 2004-2005, toont aan dat hij voor de jury geldt als een van de belangrijkste cabaretiers van dit moment.

Van Muiswinkel & Van Vleuten: Antiquariaat Oblomov

Prachtige voorstelling waarin de uitvergroting van beide karakters bijna doet vergeten hoe persoonlijk ook dit programma is. Het gaat over wat op de loer kan liggen: de een die zich terugtrekt in de verleden tijd die hem fascineert; de ander die als typetjeskoning van bedrijfsfeestje naar braderie reist. De momenten waarop die twee karakters elkaar in de voorstelling ontmoeten, getuigen van engagement, humor, intelligentie en taalgevoel.

Het duo Van Muiswinkel & Van Vleuten speelt dat het duo Van Muiswinkel & Van Vleuten niet meer bestaat. Van Muiswinkel zou inmiddels gezwich zijn voor de verleidingen van een bestaan als Nederlands beste schnabbelaar. Als typetjeskoning opent hij tegenwoordig winkels en congressen. Van Vleuten stapte juist uit het spotlicht. Hij gaf toe aan zijn ideaal op te komen voor het literair cultuurgooed en begon een bescheiden antiquariaat, gespecialiseerd in de negentiende-eeuwse Engelse literatuur. Maar tussen de dromen en daden van de voormalige collega's zijn sindsdien geen praktische bezwaren in de weg gaan staan. En dus komen ze elkaar toch weer frequent tegen. Plaats van handeling: Van Vleutens antiquariaat, genaamd *Antiquariaat Oblomov*.

Het verhaal en de vorm van de voorstelling zijn bijzonder knap bedacht. Ze bieden beide mannen de mogelijkheid in monologen, dialogen, sketches, imitaties en muzikale intermezzi in en uit de rol van het cabaretduo Van Muiswinkel & Van Vleuten te stappen. Zodoende kunnen zij dicht bij zichzelf blijven: bij hun werkelijke karakters, bij de vriendschap die Erik & Diederik al jaren zo sterk bindt en bij de duo-artiesten die zij samen opvoeren. Als Erik van Muiswinkel speelt Erik van Muiswinkel een Chinese Paul van Vliet-imitator. Het is een van de beste en meest hilarische cabarettypingen van de afgelopen decennia. En met terugkerende muzikale pastiches op het werk van de 19de eeuwse opera- en musicalcomponisten Gilbert & Sullivan bewijst Diederik van Vleuten zijn kracht als componist. Erik van Muiswinkel en Diederik van Vleuten ontwikkelden dit programma samen met regisseur Kees Prins. Het resultaat is een voorstelling die fraai is vormgegeven en die uitblinkt door taalvaardigheid, muzikaliteit en typeringskunst.

Kommil Foo: Spaak

Met minder middelen, met dezelfde veelzijdigheid (mix van toneel, cabaret, muziek en mime) en met nog meer inhoudelijke en vormelijke kwaliteit. Grappig, ontroerend, kritisch en bovenal intelligent. Literair-muzikaal theater van heel hoog niveau.

Spaak is het tiende en allerbeste theaterprogramma van cabaretduo Kommil Foo. Ook deze keer mengen de Vlaamse broers Mich en Raf Walschaerts muziek, toneel en cabaret tot prachtig totaaltheater. Geen grote decorstukken deze keer, maar juist het kleine gebaar en de poëtische verstillig. Met minimale middelen bereiken zij het maximale resultaat.

Opnieuw is 'de Liefde' het thema. Hij die haar zoekt en niet kan vinden. Hij die haar vond, maar bang is om weer te verliezen. Hij die haar verloor en niet eens meer zoekt... Afwisselend grappige, ontroerende en schrijnende liederen, effectief en aanstekelijk begeleid op piano, gitaar en viool. Met daarbovenop nog visuele vondsten die ook de zeer afwisselende spelscènes zo bijzonder en verrassend maken. Met een paar schoenen, een duimstok, een jas aan touwtjes en het lenen van elkaars stem verbeelden zij situaties van komische, tragische en zelfs zinnenprikkelende aard. Kommil Foo laat zich in dit programma registreren door twee landgenoten: acteur-zanger Wim de Wulf, die ook bij vorige voorstellingen aan de basis stond, en door acteur-regisseur Frans van der Aa. Gezamenlijk zijn zij erin geslaagd een voorstelling met internationale allure te maken.

De jury kent de Poelifinario toe aan

Kommil Foo

Leden VSCD Cabaretjury 2004 - 2005

Benjamin Koolstra (juryvoorzitter) is ruim vier jaar directeur van de Stadsgehoorzaal in Kampen. Hij verzorgt daar de zakelijke en artistieke leiding. Naast de programmering van de professionele- en amateurkunst produceert het theater ook eigen voorstellingen, waarin regionale podiumkunstenaren een prominente rol spelen. Koolstra was daarvoor werkzaam bij Theater van het Oosten in Arnhem, de Hoge School voor de Kunsten in Utrecht en in diverse educatieve functies in de kunsteducatie.

Pietie van Veen is sinds februari 1991 betrokken bij de programmering van het Zaantheater in Zaanstad. Daar is zij verantwoordelijk voor de algehele programmering, de voorstellingsbegeleiding, projecten en festivals. Vanaf de start van haar theaterperiode is zij frequent bezoeker van voorstellingen en regelmatig deelnemer aan cursussen en symposia, die kunnen bijdragen aan het stillen van haar honger naar meer kennis van het vak. Zij is lid van de commissie Jeugdtheater binnen het VSCD-Programmerings Platform Podiumkunsten en zat tot januari 2003 in de jury van de 1000Watt-prijs.

Boudewijn Spitzen begon zijn leven in de theaterwereld omstreeks 1975 in een, samen met vrienden opgericht, theaterbureautje en door het maken van liedteksten. Zo schreef hij voor onder andere Ramses Shaffy en Liesbeth List, Adèle Bloemendaal en Kinderen voor Kinderen. Van 1983 tot 1993 was hij directeur van Cultureel Centrum De Poorterie in Zaltbommel en sindsdien werkt hij zelfstandig als theateradviseur en tekstschrijver. Tevens heeft hij zich beziggehouden met menige muziekproducties zoals de platen van Joop Visser en de CD-uitgaven van de CPNB ten behoeve van de Boekenweek. Boudewijn schrijft een wekelijkse column in Dagblad Rivierenland.

Ruud Buurman was tot september 2005 redacteur en columnist van het Utrechts Nieuwsblad, een van de dagbladen die is aangesloten bij de Geassocieerde Pers Diensten (GPD), het samenwerkingsverband van een groot aantal regionale dagbladen in Nederland. Voor die organisatie schreef hij de laatste negen jaar interviews, portretten en recensies over kleinkunst, muziektheater en musical. Daarnaast werkte hij mee aan ondermeer het boek Ga Eens Naar Bed Met Een Cabaretier, is hij sinds 2000 lid van de selectiecommissie van het Amsterdams Kleinkunst Festival en is hij jurylid van het Gronings Studenten Cabaret Festival 2005. Nadat het Utrechts Nieuwsblad is opgegaan in het Algemeen Dagblad, nam hij ontslag en zette zijn journalistieke loopbaan voort als zelfstandig journalist/tekstschrijver. Hij schrijft onder-

meer over theater voor de GPD en is gastdocent aan de School voor de Journalistiek te Utrecht.

Doro Siepel is vier jaar directeur/programmeur bij Theater Junushoff in de universiteitsstad Wageningen. Een theater met een 125-jarige geschiedenis als podium voor professionele en amateur-theatervoorstellingen. Cabaret is één van de speerpunten in het programmeringsbeleid van Junushoff. Daarnaast profileert het theater zich met (gesubsidieerd) toneel en moderne dans. Siepel begon haar carrière als marketeer/marktonderzoeker bij reclamebureaus. Ze maakte na 10 jaar, op grond van interesse, de overstap naar de theaterwereld. Eerst naar De Nederlandse Opera als publiciteitsmedewerker en later naar Schouwburg De Meerse in Hoofddorp waar ze adjunct directeur was.

Frank Verhallen is theaterdirecteur van het Konings-theater, theaterdocent aan de Koningstheaterakademie en theatermaker. Daarnaast voormalig theaterrecensent, theaterdeskundige en theaterarchivaris. Bovendien is hij theaterauteur, zoals van een monografie over Michel van der Plas (Van veel te veel een spaarzaam deel) en een boekwerk over de geschiedenis van het Nederlandse cabaret 1970-1995 (Het is weer tijd om te bepalen waar het allemaal op staat).

Frank Verhallen verpandde zijn hart niet alleen aan het theater, maar ook aan de beeldende kunst en de literatuur. Hij studeerde Nederlands en was een aantal jaren leraar Nederlands. Tot zijn school hem in 1996 in de gelegenheid stelde een theater op te starten. In enkele jaren groeide dat uit van 'collegetheater' tot een van de meest vooraanstaande kleinkunstopodia van ons land, waaraan hij ook een eigen kleinkunstopleiding verbond: de Koningstheaterakademie.

Peter Voorbaak is sinds enkele jaren werkzaam als freelance-adviseur binnen de kunstensector. Gespecialiseerd in de podiumkunsten op het gebied van Interim-management, Projectbegeleiding en Theaterprogrammering. Daarvoor was hij vanaf de start van het project 'Almere' (ruim 27 jaar geleden) betrokken bij de ontwikkeling van kunst en cultuur binnen deze nieuwe gemeente. Hij heeft mede zorggedragen voor de realisatie van verschillende culturele voorzieningen w.o. de theaters De Roestbak en De Metropole en de recente nieuwbouw van het definitieve theater. De afgelopen 7 jaar was hij directeur van de Almeerse Theaters.